

Kovács András laudációja tiszteleti tagságának átvétele alkalmával

Tisztelt Közgyűlés!

Elfoglaltságaim miatt úgy alakult, hogy az utóbbi években nem jelenhettem meg az Erdélyi Múzeum-Egyesület közgyűlésein, ám az idén mégis szándékoztam részt venni az eseményen. Ettől teljesen függetlenül történt az a megítélt megkeresés irányomba az EME vezetősége részéről, hogy vállaljam el mentorom, volt professzorom, dr. Kovács András művészettörténész, akadémikus, a BBTE professor emeritusa laudálását a Múzeum-Egyesület tiszteleti tagjává avatása alkalmából. Bár személyemet érdemtelennek érzem e tisztre, Kovács András tudósi, tanári és nem utolsósorban az EME-n belüli tevékenysége okán több mint méltó e tagság elnyerésére.

Az újjáalapított EME 1990-ben megfogalmazott Alapszabálya szerint tiszteleti tagok azok a belföldi és külföldi szakmai körökben elismert, kiemelkedő tudományos, irodalmi, művészeti és közművelődési teljesítményt felmutató, a romániai magyar társadalom megbecsülését kiérdemelt személyek, akiket az elnökség javaslatára és a szakosztályok szakmai véleményezése alapján az Egyesület választmánya ebben a minőségben megválaszt, és e döntést a közgyűlés megerősíti. A tiszteleti tagok között olyan személyiségeket találunk, mint Jakó Zsigmond (az első, 1995-ben), Imreh István, Bodor András, Szabó György, Csetri Elek, Faragó József, Péntek János, Kiss András, Benkő Samu, Egyed Ákos. Mindannyian, akárcsak Kovács András, nemcsak az erdélyi, hanem az összmagyar tudomány területén is mély nyomot hagytak, és a történelem-szemléletünket is meghatározzák.

Nem szeretném azzal a közhellyel kezdeni, hogy Kovács Andrást itt e közönségnek nem kell bemutatni, ám ennek ellenére ez a kijelentés igaz. Kovács András művészettörténelmi pályáját elsősorban az erdélyi reneszánsz kutatásának szentelte, a 16–18. század művészeti jelenségeit vizsgálja és értelmezi. Nemcsak az erdélyi reneszánsz műalkotások vonalvezetése nehézkes, hanem a rájuk vonatkozó forrásanyag vagy a helyi kutatási körülmények is. Ezekkel a körülményekkel tudott megbirkózni, és nyújtott élvezetes, de nagyon szigorúan strukturált összefoglalót Erdély késő reneszánsz építészetéről (*Késő reneszánsz építészet Erdélyben. 1541–1720*), hogy csupán legismertebb kötetét említsem. A kötet két kiadást is megért (2003, 2006), illetve román fordítása a legújabb, 2018-as román művészettörténelmi szintézisben is napvilágot látott (*Arta din România. I-II.*), ami szakmánkban rekordszámúnak nevezhető. E nagyszabású kutatási terület számtalan témáját járta körbe, és módszertana, az írott forrásokban való jártassága, a korabeli kulturális, politikai, közéleti közeg irigylésre méltóan alapos ismerete, helyismerete, a műtárgy értő formai és tartalmi elemzése, az epigráfiai, heraldikai hozzáértése, objektív szemlélete és tömör, de élvezetes stílusa maradandó élményt biztosít olvasóinak. Talán még intenzívebb intellektuális élmény előadásait

hallgatni, melyeket sokszor pikírt kiszólásokkal fűszerez. A létező szakirodalmat és önmagát is kritikusan szemléli. Megtanulhattam tőle, hogy az objektivitástól, az észszerű megoldásoktól nem érdemes eltérni, és mindig lehet újabb adatokat, újabb nüanszokat, újabb összefüggéseket feltárni, akár egy unalomig ismert téma kapcsán is. Eltérő vélemények, megoldatlan kérdések mindig maradnak, és kötelességünk biztosítani az olvasót arról, hogy meddig tudjuk alátámasztani mondandónkat biztos adatokkal, és hol kezdődik az, amikor feltételezésekre kell hagyatkoznunk.

Kovács András tudósi tevékenysége mellett a BBTE Történelem–Filozófia Karán 1994-től óraadó, 1996-tól egyetemi docens, 2004-től egyetemi tanár, később professor emeritus. E száraz felsorolásnál talán többet mond az, hogy a legendás Virgil Vătăşianu tanítványaként, de Jakó Zsigmond, Entz Géza és B. Nagy Margit munkásságának szellemi folytatójaként is kulcsfigurája a kolozsvári művészettörténet szak újraindításának, és azon belül a magyar csoport meghatározó tanáregyenységévé vált. Itt talán nincs értelme a BBTE vonatkozó belső struktúráinak változásait szemléltetni, fontosabb, hogy az alapképzés beindulása után indított mesterképzésből és PhD-képzésből is kivette részét szakirányítóként vagy oktatóként. Ezzel a tevékenységgel nemcsak a művészettörténet-szak képzés újraéledése valósult meg Erdélyben, hanem személyes kisugárzásának, tudósi és tanári habitusának köszönhetően iskola is szerveződött köré – ezt nem én mondom, hanem nálam sokkal hozzáértőbbek. Az általa nevelt fiatal tudósnemzedék lelkesedését mi sem jelzi jobban, hogy mesterüket 65. születésnapján, 2011-ben a *Liber discipulorum* című tanítványi emlékkönyvvel köszöntötték. A kötetben az EME társkiadóként szerepelt a Kovács András által a művészettörténeti oktatás háttérintézményeként alapított Entz Géza Művelődéstörténeti Alapítvány mellett. S bár a születésnap nem volt kerek szám, de az akkor éppen Kolozsvárott ülésező Hungarológiai Kongresszus kiváló keretet biztosított a könyv átadására. A fő ok azonban nem ez volt: tanítványai be szeretnék mutatni, hogy mesterük munkája beérett, jelen vannak, számban mindenképpen, és minőségben is igyekeznek.

Kovács András neve 1990 után a beinduló műemléki és topográfiai kutatásokkal is összefonódott: a műemlékek akkori katasztrofális állapota sürgős beavatkozás mellett értő, hiteles helyszíni kutatásokat igényelt. Templomok, kastélyok, várak vagy polgárházak tucatjait kutatta, s építéstörténeti eredményeit nemcsak a helyreállítások során hasznosították, hanem számos publikáció is született ezek kapcsán. Ilyen kiszálláson én is részt vehettem, és személyes pályámon talán ezen a téren hasznosítottam a leginkább a Tőle tanultakat.

E gazdag tudósi és tanári pálya elismeréseket is hozott. 2001-ben műemlékes tevékenységét Forster Gyula-díjjal tüntették ki, 2002-ben a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társaság tiszteleti tagjává választotta, 2010-ben a Magyar Tudományos Akadémia külső tagjává avatta, 2011-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével tüntették ki, 2023-ban a Teleki László Alapítvány Granasztói György-díját vehette át, 2024-ben pedig a Korunk folyóirat Kulcsát. 2021-ben, 75. születésnapján pályatársai, tanítványai újabb, immár egy „igazi” emlékkönyvvel tisztelegtek neki (melyben társkiadóként az EME ugyancsak szerepet vállalt), így azon kevesek közé tartozik, akiket két Festschrifttel is felköszöntöttek. Ezek mellett számos erdélyi szakmai szervezet, például az Entz Géza Művelődéstörténeti Alapítvány vagy a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság alapítója vagy elnökségi tagja, utóbbtól két ízben is díjat vehetett át.

Kovács András szakmai pályájának állomásait megtaláljuk a róla szóló szócikkekben, így mondandóm végéhez közeledve inkább az Erdélyi Múzeum-Egyesületen belüli tevékenységéhez kanyarodnék vissza. Az 1989-es fordulat után ő is ott volt az EME-t újjraalapító tudósok között, hiszen tudta, hogy az erdélyi magyar tudományosság felélesztése csupán szervezett intézményi keretek között lehetséges, s ennek csúcspontja pedig csakis a nagy múltú Múzeum-Egyesület lehet. Az EME-n belül találja meg azokat a kollégákat, akik hasonló igényszinttel és intenzitással vállalják fel az erdélyi magyar tudományosság ügyét. Az Egyesület választmányi tagja, a Bölcsészeti, Nyelvi és Történettudományi Szakosztályon belül tevékenykedik, és annak újraindított periodikái, az Erdélyi Múzeum szerkesztője és a Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából főszerkesztője, utóbbi folyóirat felélesztését éppen ő kezdeményezte. Az EME vezetésében is szerepet vállalt, hiszen a Kutatóintézet volt igazgatója, az EME elnökségének tagja és volt alelnöke is.

Kedves András, nem maradt más hátra, minthogy köszöntselek, kívánom, hogy a Jóisten tartson meg olyannak, amilyennek ismerünk, jó egészséget, munkabírást és további kiváló eredményeket kívánok Neked az EME, minden pályatársad, tisztelőd és természetesen a magam nevében is!

WEISZ ATTILA